

Motion till riksdagen 2008/09:Ub526

av **Maria Wetterstrand m.fl. (mp)**

En grundskola med kvalitet och mångfald

1 Sammanfattning

Grön utbildningspolitik är politik där eleven står i centrum. Skolans uppgift är att skapa optimala förutsättningar för varje individ att förverkliga sin strävan efter kunskap och utveckling. För att möjliggöra detta föreslår Miljöpartiet de gröna en rad förändringar. I denna motion presenterar vi delar av vår politik för grundskolan. Vi lägger här framför allt fram förslag som gäller ökad kvalitet och måluppfyllelse, pedagogisk mångfald, elevers rättigheter, hälsa och miljö, jämställdhet och allas lika rätt.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
3	Förslag till riksdagsbeslut	4
4	Inledning	6
5	Ökad kvalitet och måluppfyllelse.....	8
5.1	Lärare	8
5.1.1	Bättre lärare.....	8
5.1.2	Ge obehöriga lärare möjlighet att bli behöriga.....	9
5.1.3	Fler behöriga modersmållärare och tvåspråkiga lärare	9
5.2	Kvalitetspott för pedagogisk utveckling.....	10
5.3	Omdömen i stället för betyg	10
5.3.1	Problem med dagens betygssystem.....	10
5.3.2	Betygsfria skriftliga omdömen.....	11
5.4	Språkutveckling och flerspråkighet	12
5.4.1	Stärkt modersmålsundervisning.....	12
5.4.2	Försöksverksamhet med ämnesundervisning på modersmål	13
5.4.3	Fler tillvalsspråk	14
5.4.4	Kartläggning av nyanlända barns kunskaper	14
6	Pedagogisk mångfald och frihet.....	15
6.1	Reformer för pedagogisk mångfald	15
6.1.1	Avskaffa timplanen.....	15
6.1.2	Alternativa läroplaner	16
6.1.3	Alternativa kursplaner.....	16
6.1.4	Egna ämnen inom ramen för skolans val	16
6.1.5	Undantag från skyldighet att sätta betyg	17
6.1.6	Undantag från nationella prov.....	17
6.1.7	Flexibel skolstart.....	18
6.1.8	Nätverk för goda exempel.....	18
6.2	Friskolor	18
6.2.1	Möjligheten att fritt välja skola.....	18
6.2.2	En ny överklagandemöjlighet ska införas för friskolor.....	19
6.3	Stärkta sanktionsmöjligheter för staten	19
6.3.1	Möjlighet att stänga skolor med allvarliga problem.....	20
6.3.2	Inför en vitesmöjlighet för Skolverket	20
6.3.3	Stoppa undervisningen under rättslig prövning av friskolor	21
7	Stärkta rättigheter för eleverna.....	21
7.1	Elever ska ha rätt att överklaga åtgärdsprogram.....	21
7.2	Elever ska ha rätt att få betyg omprövade	22
7.3	Elevers inflytande på skolan.....	23
8	En skola för alla	23
8.1	Övergripande åtgärder.....	24
8.1.1	Läroböcker och diskriminering.....	24
8.1.2	Höjd kvalitet på sex- och samlevnadsundervisningen.....	24
8.2	Jämställdhet.....	25

Fel! Okänt namn på

8.2.1	Ny satsning på genuspedagoger	25
8.2.2	Bättre studieresultat för pojkar.....	26
8.2.3	Rekrytera män till lärarutbildningarna	26
8.3	Tillgänglighet.....	26
8.4	HBT	27
8.4.1	Riktlinjer för HBT-kompetens	27
8.4.2	HBT i kursplanerna	28
9	Hälsa och miljö	28
9.1	Hälsofrämjande skola.....	28
9.1.1	Mobbning	29
9.1.2	Skolmiljö.....	29
9.1.3	Utomhuspedagogik	29
9.2	En miljö- och klimatsmart skola	30
9.2.1	Tillgång till kunskap och information för lärare och elever	31
9.2.2	Hållbar utveckling i kursplanerna	31
9.2.3	Hållbar skola i praktiken	32

Fel! Okänt namn på

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ersättningsgraden vid deltagande i det s.k. Lärarlyftet bör höjas till 90 %.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbättra möjligheten för obehöriga lärare att läsa in behörighet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att premiera flerspråkighet vid antagning till lärarutbildningen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en kvalitetspott för pedagogisk utveckling bör inrättas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att dagens betyg bör ersättas med ett omdömessystem.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att modersmålsundervisningen i större utsträckning bör erbjudas under ordinarie skoltid.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den begränsning som säger att elever har rätt till modersmålsundervisning i som mest sju år tas bort.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en försöksverksamhet med ämnesundervisning i matematik på modersmål bör genomföras.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fler tillvalsspråk.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kartläggning av nyanlända barns kunskaper.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den nationella timplanen bör avskaffas.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör vara möjligt även för kommunala skolor att arbeta efter alternativa läroplaner som godkänts av Skolverket.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör vara möjligt för såväl kommunala som fristående skolor att arbeta efter alternativa kursplaner som godkänts av Skolverket.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att även kommunala skolor ska få ha egna ämnen inom ramen för skolans val.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om undantag från skyldigheten att sätta betyg.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om undantag från att genomföra nationella prov i årskurs 3 och 5.

Fel! Okänt namn på

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om flexibel skolstart.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att Myndigheten för skolutvecklings arbete med att sprida goda pedagogiska exempel tas till vara.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att friskolor ska ha möjlighet att överklaga kommunala beslut om bidragsnivå genom förvaltningsbesvär.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Skolverket ska ha rätt att stänga skolor med allvarliga problem.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en möjlighet till vitesföreläggande för Skolverket.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rättslig prövning av om en skola bör stängas under tiden beslut om tillbakadragande av tillstånd för skolverksamhet prövas.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att elever ska ha möjlighet att få betyg omprövade.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att elever ska ha rätt att överklaga åtgärdsprogram.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättrade förutsättningar för elevers inflytande.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att kontinuerligt undersöka läroböcker utifrån ett antidiskrimineringsperspektiv.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kvaliteten på sex- och samlevnadsundervisningen måste höjas.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om genuspedagoger.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillsättande av en utredning om skillnader mellan flickors och pojkars resultat i skolan.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett uppdrag till Skolverket för att få fler män att söka lärarutbildningen.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillgänglighet.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten till arbetsplatsförlagd utbildning för elever med funktionshinder.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om HBT-kompetens i skolan och HBT i kursplanerna.

Fel! Okänt namn på

34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fler inspektioner av skolornas arbetsmiljö.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riktlinjer för hur man fysiskt utformar en skola som främjar hälsa, inläring och kreativitet.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att stärka utomhuspedagogiken.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av kursplanerna i syfte att stärka kunskapen om hållbar utveckling.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett nationellt projekt om trafikmiljön kring skolorna med fokus på säkerhet, hälsa och klimat.

4 Inledning

Med grön utbildningspolitik är eleven i centrum. Vår människosyn bygger på att alla människor i grunden är kunskapssökande, aktiva och kreativa, med en möjlighet att bli solidariska, ansvarstagande och empatiska individer. Vi tar tydligt ställning för att utbildningen i första hand måste utgå från barnen, ungdomarna och studenterna.

Skolans uppgift är att skapa optimala förutsättningar för varje individ att förverkliga sin strävan efter kunskap och utveckling. En av de viktigaste förutsättningarna för att förverkliga denna strävan är att den sker på den enskilda individens egna villkor. Alla ska garanteras likvärdig utbildning, men det betyder inte att utbildningen ska vara likformig. Eftersom barn är olika är det snarare så att mångfald är en förutsättning för likvärdighet.

Det finns inte bara ett sätt att bedriva undervisning på. Det finns många, och Miljöpartiet vill därför främja mångfalden inom skolan. Vi vill se en utveckling där man stöder skolornas möjligheter att använda sig av olika typer av pedagogik och att profilera sig på olika sätt. Vi vill att alla ska få plats i skolan, att eleverna ska ges utrymme att utveckla sin egen identitet och att skolan ska fungera inspirerande i denna process. Detta förutsätter en stor pedagogisk frihet för alla skolor i Sverige, oavsett huvudman. Det förutsätter också en stark och skarp tillsyn som garanterar likvärdigheten över hela landet.

Den moderna skola som Sverige behöver måste byggas på vetenskaplig grund. Skolan är ett speciellt politikområde på så vis att alla vuxna har gått i skolan och har därför en relation till den. Men människor är också färgade av sina egna personliga erfarenheter som det är frestande att generalisera utifrån. En så viktig verksamhet som skolan kan inte tillåtas utformas efter enskilda personers upplevelser av skolan utan måste byggas på utbildningsvetenskaplig grund. Vi måste ta till oss forskningsresultat såväl från Sverige som från andra länder för att kunna skapa den moderna skola som behövs för att möta framtiden.

För att höja kvaliteten i skolan och öka andelen elever som når målen gör Miljöpartiet rejäla satsningar. Vi föreslår en förbättring av lärarlyftet så att fler lärare får möjlighet att ta del av fortbildningssatsningen. Vi föreslår förbättrade möjligheter för yrkesverksamma lärare som saknar behörighet att läsa in behörighet. Vi skapar också en kvalitetspott för pedagogisk utveckling där skolor ska kunna söka medel för att genomföra nyskapande projekt som syftar till att höja kvaliteten i skolan och skapa bättre förutsättningar för eleverna att nå målen.

En bokstav eller en siffra kan aldrig spegla hela verkligheten. Därför dömer också en samlad betygsforskning ut betygen som mätinstrument. Vi presenterar här vårt alternativ som består av skriftliga betygsfria omdömen från första klass och betyg enbart som urvalsinstrument i årskurs 9 samt sista året i gymnasiet.

Sverige är i dag ett mångkulturellt samhälle, med en enorm språkkompetens hos våra barn och ungdomar med rötter i andra länder. Vi är i dag både

Fel! Okänt namn på

dåliga på att ta tillvara denna kompetens och på att använda den för att snabbt lotsa in nyanlända elever i det svenska språket. Miljöpartiet presenterar i denna motion en rad förslag för att förbättra denna situation, bland annat vill vi starta en försöksverksamhet med matematikundervisning på modersmål.

Våra skolmiljöer är ibland under all kritik. Arbetsmiljölagen gäller fullt ut i skolan, men tillämpas inte på ett korrekt sätt. Utvecklingen av skolmiljöerna ligger långt efter andra miljöer. Vi behöver mer av kreativa miljöer, utomhuspedagogik, naturskolor och socialt kreativa miljöer i skolan.

Skolan ska bidra till att elever blir aktiva samhällsmedborgare och verksamheten ska präglas av ett demokratiskt förhållningssätt där varje elev ska räknas. Elevernas rättigheter och deras inflytande måste stärkas. Skolan är en del av samhället och därför finns samma strukturer där som i samhället i övrigt. Därför behövs ett aktivt och seriöst arbete för att ge alla elever möjlighet att utvecklas utan att hindras av diskriminerande strukturer.

5 Ökad kvalitet och måluppfyllelse

Alltför många elever går ut skolan med otillräckliga kunskaper. En fjärdedel av eleverna som gick ut grundskolan våren 2007 hade inte godkänt i alla ämnen, och andelen som saknade behörighet att söka till gymnasieskolans ordinarie program var den lägsta på tio år. För att ändra på denna trend måste vi vara beredda att göra ordentliga satsningar för att höja kvaliteten i skolan.

5.1 Lärare

5.1.1 Bättre lärare

Lärarnas kompetens har en avgörande betydelse för elevernas resultat i skolan. Engagerade och kompetenta lärare hjälper elever att utvecklas både kunskapsmässigt och som människor. Det finns många duktiga lärare runtom i landet som gör ett bra jobb. Om de fick möjlighet till inspirerande och kvalitativ fortbildning skulle de kunna bli ännu bättre och bli ännu mer motiverade. Det finns också lärare som saknar vissa kompetenser som de skulle behöva utveckla för att bli riktigt bra lärare. Miljöpartiet anser att lärarna måste uppmärksammas mer. Skolledningarna måste ställa höga krav på varje lärare, och lärarna måste få möjligheter att leva upp till dessa krav.

Den borgerliga regeringen har gjort en satsning på fortbildning för lärare som de kallar lärarlyftet. Det är en bra satsning som går ut på att lärare som vidareutbildar sig får en ersättning från staten som motsvarar 80 procent av deras lön, under tiden som de studerar. Det har dock visat sig att avhoppet från utbildningarna är ganska stora. En förklaring kan vara att många inte har sådana ekonomiska marginaler att de klarar ett inkomstbortfall på 20 procent. Många som tar del av utbildningen är ensamstående kvinnor med barn. För att skapa bättre möjligheter för personer som inte har så stora ekonomiska mar-

ginaler att ta del av lärarlyftet vill Miljöpartiet höja ersättningsgraden till 90 procent av lönen. För detta avsätter vi 160 miljoner kronor årligen i vår budgetmotion.

5.1.2 Ge obehöriga lärare möjlighet att bli behöriga

Det finns många som undervisar i skolan som saknar formell lärarbehörighet. Många av dessa är duktiga personer som passar bra för läraryrket. På sikt tror vi att det kan vara aktuellt att öppna upp fler vägar till läraryrket i kombination med en bättre kvalitetssäkring.

Miljöpartiet anser att det är viktigt att lärare som saknar behörighet ges möjlighet att komplettera sin kunskap genom att läsa in det som de saknar för att bli behöriga lärare. Under förra mandatperioden fanns det en särskild lärarutbildning för obehöriga lärare, SÄL, som omfattade 90 poäng (tre terminers heltidsstudier). Den var utformad för yrkesverksamma som hade högskoleutbildning eller arbetslivserfarenhet i sådan omfattning att de behövde högst 90 poäng för att bli behöriga lärare. Utbildningen var mycket framgångsrik.

Nuvarande regering valde att göra om utbildningen till en tillfällig satsning som man gav namnet VAL, vidareutbildning av lärare, och kortade ner den till maximalt 60 poäng, vilket motsvarar två terminers heltidsstudier. Eftersom många behöver mer än två terminers studier för att bli behöriga, blev utbildningen relevant för färre. Miljöpartiet tycker att den förändringen var olycklig. VAL är dessutom en tillfällig satsning som gäller fram till 2010. Däremot finns många lärare kvar i våra skolor som saknar pedagogisk examen. Enligt Skolverkets statistik utgör de obehöriga cirka 15 procent i grundskolan och nästan 30 procent i gymnasieskolan. Trots att regeringen gör stora satsningar på fortbildning för behöriga lärare, tar man bort möjligheten till fortbildning för dem som kanske behöver den mest, de obehöriga lärarna.

Miljöpartiet avsätter 90 miljoner kronor årligen i partiets budgetmotion för att återinföra möjligheten för obehöriga lärare att läsa in sin behörighet samt återställa omfattningen till 90 poäng, alltså motsvarande tre terminers heltidsstudier.

5.1.3 Fler behöriga modersmållärare och tvåspråkiga lärare

Redan i dag är det brist på utbildade modersmållärare och vi presenterar nedan en rad förslag som rör förstärkning av modersmålsundervisning och ämnesundervisning på modersmål. Detta är reformer som innebär att förskolan och skolan kommer att behöva fler lärare.

Fler tvåspråkiga måste söka lärarutbildningen. Vi vill därför att lärosäten och kommuner gör riktade insatser för att öka intresset för lärarutbildningen bland tvåspråkiga.

Vi vill också uppmana lärosätena att ta hänsyn till de sökandes språkkunskaper vid antagning till lärarutbildningarna så att flerspråkighet premieras vid antagningen. En högskola får enligt högskoleförordningen bestämma urvalsgrunder för upp till en tredjedel av platserna på en utbildning. Till exempel ska kunskaper som är särskilt värdefulla för den sökta utbildningen och ”andra för utbildningen sakliga omständigheter” kunna ligga till grund för

Fel! Okänt namn på

urval. Kunskaper i språk som är vanliga modersmål bland elever i Sverige bör rimligen falla inom denna kategori.

Många verksamma modersmållärare saknar formell behörighet och bör uppmuntras att läsa in behörighet. Miljöpartiet vill förbättra möjligheterna för dessa och andra yrkesverksamma som saknar lärarbehörighet att läsa in det och avsätter medel för det i vår budgetmotion, vilket också beskrivs i avsnitt 5.1.2. i denna motion. Modersmållärare ska i den mån de så behöver erbjudas fortbildning för att kunna undervisa även andra elever i det aktuella språket.

5.2 Kvalitetspott för pedagogisk utveckling

För att ge fler elever bättre förutsättningar för att nå kunskapsmålen i skolan vill vi inrätta en kvalitetspott för pedagogisk utveckling och avsätter för detta ändamål 400 miljoner om året de närmaste tre åren. Skolor ska kunna söka och få medel för att genomföra projekt som syftar till att höja kvaliteten i undervisningen och i förlängningen leda till större måluppfyllelse. Inriktningen ska vara på nyskapande och innovativa pedagogiska projekt och vi ser gärna att man tar avstamp i de behov som dokumenterats i elevernas individuella utvecklingsplaner. Olika typer av satsningar kan komma i fråga, men det ska vara ett tydligt formulerat projekt som är enkelt att utvärdera. Utvärderingarna är viktiga, inte bara för att de fungerar som ett kvitto på investeringen, utan också för att de gör det möjligt att sprida goda exempel. Skolverket får i uppdrag att administrera projektet och vi anslår i vår budgetmotion 400 miljoner kronor årligen för detta ändamål.

5.3 Omdömen i stället för betyg

5.3.1 Problem med dagens betygssystem

Miljöpartiet anser att betygssystemet bör förändras. Problemet med dagens betygssystem i grundskolan ligger i att det både gör anspråk på att vara ett system som sköter urvalet till gymnasiet och högskolan, och att ge elever och föräldrar information och feedback om hur eleverna presterar i skolan.

Betygsforskaren Bengt Selghed på högskolan i Kristianstad har i en studie visat att lärarna väger in mycket annat än elevens kunskaper när de ska sätta betyg. Det handlar om elevens sätt att engagera sig i skolarbetet, hur de uppför sig i skolan, om de sköter sina hemuppgifter, hur skolorganisationen ser ut med mera. Skolverket konstaterade 2007 att betygen inte är likvärdiga. Riksrevisionen ansåg i en rapport 2004 att fullständig likvärdighet inte heller är möjlig med nuvarande betygssystem. Det finns också forskarrapporter från Umeå universitet om betygsinflation, som visar att betygen i gymnasiet har blivit högre utan att kunskaperna ökat de senaste åren. Det innebär att de som gick ut för några år sedan riskerar att missgynnas på arbetsmarknaden jämfört

med några år yngre personer. I grunden blir betygsutformningen en fråga om rättssäkerhet för eleverna.

Det räcker inte långt med en bokstav på ett papper. Eleverna måste på ett tydligt sätt få veta vad de kan, vad de inte kan och vad de kan bli bättre på. Så fungerar inte dagens betyg. Sveriges Radio sände i september 2008 sänt en serie program under titeln Kris i skolan? I programmet redovisades svaren på en enkät som gått ut till 123 professorer i utbildningsvetenskap, varav 71 svarade. På frågan om betyg tidigare än i dag och i fler steg kommer att leda till att eleverna presterar bättre i skolan svarade en förkrossande majoritet, 72 procent, nej medan endast 8 procent svarade ja. Det är en svidande kritik mot regeringens politik. Men det bekräftar det som Miljöpartiet alltid hävdar. Ett nytt omdömessystem måste bygga på kunskaper och forskningsbaserade fakta i stället för populistiskt tyckande. Om kunskap och kvaliteten i skolan ska kunna öka – måste också kunskap användas som grund för att utveckla skolan.

5.3.2 Betygsfria skriftliga omdömen

Miljöpartiet förespråkar ett utvärderingssystem som motiverar eleverna till att lära sig mer. Eleverna ska kunna nå bättre resultat och utvecklas under sin tid i skolan.

Vi vill införa betygsfria skriftliga omdömen som en formaliserad version av utvecklingssamtalen i varje årskurs i grundskolan. De skriftliga omdömen som eleverna får kommer att vara ganska vida och breda i sin karaktär under de första årskurserna för att allteftersom man kommer högre upp i skolan bli mer konkreta och relaterade till grundskolans utbildningsmål. Syftet med omdömena är att eleverna ska få utförlig och tydlig information om hur de ligger till och om vad de behöver arbeta mer med. Det är viktigt att omdömena är framåtsyftande.

Betyg enligt dagens modell blir enbart kvar som ett urvalsinstrument för fortsatta studier och arbete. I praktiken behöver betygen då enbart ges som slutbetyg i grundskolans årskurs 9 samt i gymnasiet. Skriftliga betygsfria omdömen kommer att utgöra ett kvalitativt underlag för den lärare som ska sätta slutbetyg. Elever och föräldrar ska inte heller behöva känna sig överraskade över ett slutbetyg, utan kan känna ökad trygghet med den utvärdering som de betygsfria omdömena står för.

Det finns många positiva erfarenheter av skriftliga omdömen. I de skolor där detta prövats är elever, lärare och inte minst föräldrar nöjda med utfallet. Dylan Wiliam från Institute of Education vid Londons universitet, en världens mest ansedda betygsforskare, pekar på forskning som visar att skriftliga omdömen höjer elevernas resultat med i genomsnitt 30 procent och betyg inte alls.

Sverige behöver ett modernt utvärderingssystem i skolan som motiverar eleverna till bättre resultat. Vi vill därför att betygsfria skriftliga omdömen ska ersätta betygen fram till sista terminen i grundskolan.

Miljöpartiets förslag om betygsfria skriftliga omdömen får inte på något sätt sammanväxlas med de frivilliga betygsomdömen som regeringen infört

Fel! Okänt namn på

från och med höstterminen 2008. Denna typ av betygsomdömen är i praktiken samma sak som betyg. Det mest allvarliga problem som finns med regeringens betygsomdömen är att det dels inte finns några nationella kriterier eller bedömningsunderlag, dels att lärarna som ska sätta betygsomdömen inte har någon utbildning för detta.

5.4 Språkutveckling och flerspråkighet

I ett alltmer internationaliserat samhälle ökar vikten av goda språkkunskaper. Skolan bör främja elevers intresse för att utveckla sitt språk och för att lära sig fler språk. Det kan man göra på många sätt, till exempel genom att erbjuda fler tillvalspråk att välja mellan, något som vi föreslår nedan.

Men det finns fler brister i skolans förhållningssätt till språkutveckling i dag. Det är viktigt att kvaliteten i undervisningen höjs för de elever som har ett annat modersmål än svenska. Modersmålsundervisningen behöver stärkas, dels för att främja flerspråkigheten och dra nytta av den kunskapspotential som finns, dels eftersom förutsättningarna för att eleverna ska lära sig bra svenska förstärks av goda modersmålskunskaper. Det handlar också om att erbjuda ämnesundervisning på modersmål till elever som ännu inte behärskar svenska tillräckligt bra för att tillgodogöra sig ämnesundervisning på svenska språket. Det borde vara självklart att undervisa på ett språk som eleverna förstår.

5.4.1 Stärkt modersmålsundervisning

Barn har rätt till goda kunskaper såväl i svenska språket som i sitt modersmål, i de fall då det inte är svenska. Goda kunskaper i modersmålet ger dessutom bättre förutsättningar för att lära sig ett andra språk bra.¹ Att skolan erbjuder en bra modersmålsundervisning är således både en fråga om att barn ska ha rätt till sin kultur och att skapa goda förutsättningar för att alla elever ska utveckla goda kunskaper i svenska språket, vilket är ett av skolans viktigaste ämnen.

Enligt grundskoleförordningen ska elever som har minst en förälder som har ett annat modersmål än svenska få undervisning i detta språk om eleven har kunskaper i språket och vill ha undervisning. År 2007 var det 56 procent av de berättigade barnen i grundskolan som fick modersmålsundervisning.² Nästan hälften av de berättigade deltar alltså inte i den undervisning de har rätt till.

Det finns många anledningar till att en så hög andel inte deltar i modersmålsundervisningen. En av förklaringarna är att modersmålsundervisningen ofta bedrivs på eftermiddagarna, efter ordinarie skoltid, vilket har lett till att undervisningen fått låg status. Det är också svårt att motivera eleverna att

¹ Hyltenstam och Tuomlea i *Tvåspråkighet med förhinde?*, Studentlitteratur (1996), s. 40.

² Skolverkets lägesbedömning 2007, rapport 303, s. 27.

stanna kvar i skolan när deras klasskamrater går hem för dagen.³ Miljöpartiet anser att modersmålsundervisningen måste prioriteras och i större utsträckning erbjudas under ordinarie skoltid. Det är viktigt att eleven inte känner att de missar för mycket av annan undervisning genom att delta i modersmålsundervisningen. En lösning kan vara att lägga undervisningen vid tillfällen då alla elever får välja vad de vill studera.

I grundskoleförordningen finns också en begränsning som säger att elever har rätt till modersmålsundervisning i som mest sju år. Det är en begränsning som Miljöpartiet vill ta bort, vilket även Skolverket rekommenderat. Fördjupade språkkunskaper anses i andra fall vara en tillgång för samhället, vilket till och med föranlett reformer av antagningssystemet till högskolan. Självklart ska elever som så önskar kunna fördjupa sina kunskaper i modersmålet även efter att ha studerat det i sju år. En sådan förändring skulle innebära ökade kostnader för kommunerna. Miljöpartiet avsätter därför medel för detta i partiets budgetmotion.

5.4.2 Försöksverksamhet med ämnesundervisning på modersmål

Nästan all undervisning i skolorna bedrivs på svenska, något som gör det svårt för barn som ännu inte behärskar svenskan obehindrat att tillgodogöra sig annan undervisning, till exempel matematik. Det gäller framför allt elever som nyligen anlänt till Sverige och som inte har hunnit lära sig svenska språket tillräckligt bra för att hänga med i undervisningen. En elev har rätt att få bra undervisning i matematik även om eleven inte är duktig i svenska. Att undervisningen blir mer effektiv om lärarna talar ett språk som eleverna förstår säger sig självt.

Miljöpartiet anser därför att ämnesundervisning i större utsträckning bör ges på elevernas modersmål. I dag sker detta i mycket liten omfattning, på de flesta håll inte alls. Nyanlända elever som har en god skolbakgrund upplever ofta att deras ämneskunskaper får ligga i träda medan de enbart ägnar sig åt att lära sig svenska. Det är inte acceptabelt och det är därför viktigt att skolan erbjuder ämnesundervisning på modersmål, samtidigt som man satsar på undervisning i såväl modersmål som svenska språket.

Det ämne som framför allt är aktuellt är matematik. Forskningen har visat att språkförståelse har stor betydelse för elevers resultat i matematik.⁴ Dessutom bör studiehandledning på modersmål erbjudas för att underlätta för eleverna i samtliga ämnen. Det är allra viktigast att elever som anlänt till Sverige under skoltiden får ta del av sådan undervisning. När undervisningen i matematik kommit i gång och kan utvärderas kan fler ämnen bli aktuella, till exempel engelska.

Miljöpartiet vill därför starta en försöksverksamhet i tio kommuner där man prövar att ge elever rätt till undervisning i matematik på sitt modersmål. Detta för att ge de bättre kunskaper i dessa ämnen under tiden de utvecklar sin

³ Skolverket, Flera språk – fler möjligheter, rapport 228 (2002), s. 19.

⁴ Skolverkets lägesbedömning 2007, rapport 303, s. 66.

Fel! Okänt namn på

kunskap i svenska språket. När eleverna är nyanlända sker en större del av undervisningen i ämnet på modersmålet, men med tiden sker en större del av ämnesundervisningen på svenska. Miljöpartiet avsätter 164 miljoner kronor årligen för detta försök. För mer information om försökets utformning hänvisar vi till Miljöpartiets budgetmotion.

Ämnesundervisning på modersmål bör också kunna erbjudas på distans, och IT-verktyg som eleverna kan arbeta med bör tas fram. Ett pedagogiskt verktyg kan vara tvåspråkigt, så att en matematiklärare kan stödja eleven när denna arbetar på sitt modersmål, även om läraren inte själv kan språket i fråga.

I dag är det många flerspråkiga elever som inte når kunskapsmålen i olika ämnen. För många av dessa skulle möjligheterna att nå målen öka väsentligt om de fick ämnesundervisning och studiehandledning på modersmålet till dess att eleven kan svenska tillräckligt bra för att få all undervisning på svenska.

5.4.3 Fler tillvalsspråk

Skolorna bör erbjuda ett större utbud av språk som eleverna kan välja. Ofta erbjuds enbart de traditionella språken tyska, franska och spanska. I dagens internationaliserade värld är många andra språk minst lika relevanta. Stora språk som ryska och mandarin blir till exempel allt populärare.

Vi anser att skolorna i ökad utsträckning även bör erbjuda undervisning i språk som talas i det mångkulturella Sverige. Det kan vara betydligt mer relevant för en elev att lära sig kurdiska, finska eller arabiska än till exempel tyska. Förutsättningarna att bli riktigt duktig kan också vara betydligt bättre om man har skolkamrater och vänner att tala med som har språket som modersmål.

Grundskolor får enligt dagens reglering erbjuda språk som det finns rimlig chans att tro att eleverna kan fortsätta studera vid gymnasiet. På gymnasienivå får nya språk erbjudas och ska anordnas om antalet som önskar läsa språket uppgår till minst fem.⁵ Miljöpartiet anser att kommuner och andra huvudmän bör arbeta aktivt för att främja intresset bland elever för att läsa andra språk och informera om de möjligheter som finns. Grundskolor och gymnasieskolor bör samarbeta för att erbjuda fler språk som är levande och talas i Sverige.

5.4.4 Kartläggning av nyanlända barns kunskaper

Många barn kommer till Sverige under skolåldern, då med olika kunskaper och färdigheter. Det är vanligt att kommunerna organiserar undervisningen för nyanlända barn i form av förberedelseklasser, där eleverna får gå tills de behärskar svenska bra nog för att delta i den svenskspråkiga undervisningen.

Miljöpartiet anser att elever måste få undervisning både i modersmål och svenska som andraspråk. I flera skolor är det så att eleverna får antingen eller, vilket inte är effektivt. Språkforskningen visar att parallella processer är vik-

⁵ Gymnasieförordningen 5 kap. 4 §.

tiga för att eleven ska utveckla både kunskapsinnehåll och språkbehärskning.⁶ Det är också viktigt att barnen får fortsätta utveckla sina ämneskunskaper även under tiden som de lär sig svenska vilket betyder att skolan måste kunna erbjuda ämnesundervisning på modersmålet.

Miljöpartiet anser att nyanlända elevers kunskaper ska kartläggas när de kommer till skolan. Detta för att undervisningen ska kunna individanpassas så att varje elev får så bra förutsättningar som möjligt att vidareutveckla sin kunskap inom alla skolans ämnen. Kartläggningen bör ligga till grund för elevens individuella utvecklingsplan som för nyanlända särskilt bör uppmärksamma språkutvecklingen.

6 Pedagogisk mångfald och frihet

Alla elever är olika men har samma rätt till utbildning. Inläring blir effektiv och rolig när varje elev möts där den är. För att det ska vara möjligt måste det finnas en stor pedagogisk mångfald inom det svenska skolväsendet och skolorna måste ha en så pass hög grad av frihet att de får verklig möjlighet att anpassa utbildningen efter den enskilde.

Friskolorna har en ganska hög grad av frihet, medan kommunala skolor är betydligt hårdare styrda av regleringar på nationell nivå. Vi vill ge de kommunala skolorna större frihet, så att de i större utsträckning får samma möjligheter som friskolorna har i dag. För Miljöpartiet är det viktiga inte vem som driver en skola, det viktiga är att kvaliteten på verksamheten är hög. I detta sammanhang är det viktigt att poängtera att Miljöpartiet försvarar det kommunala huvudmannaskapet för skolan eftersom vi anser att det är viktigt för att möjliggöra lokala lösningar och anpassa verksamheten efter lokala förutsättningar. Ett förstatligande vore mot denna bakgrund olyckligt.

Stor frihet förutsätter också god tillsyn av skolorna. Samtidigt som vi föreslår en ökad frihet för skolorna för vi också fram förslag för att stärka tillsynen av skolorna.

6.1 Reformen för pedagogisk mångfald

6.1.1 Avskaffa timplanen

En åtgärd som vi vill att regeringen ska vidta snarast är att avskaffa den nationella timplanen. Det är kanske den enskilt viktigaste åtgärden för verkligt ökad lokal frihet och minskad centralstyrning av skolan. En centralt reglerad timplan passar mycket dåligt in i en individanpassad och målstyrd skola. Timplanen föreskriver exakt hur många timmar varje elev ska ägna åt undervisningen i varje ämne. Oavsett elevens fallenhet ska det vara lika för alla,

⁶ Myndigheten för skolutvecklings förslag till Nationell strategi för utbildning av nyanlända barn och ungdomar, s. 9.

Fel! Okänt namn på

vilket innebär att timplanen kan utgöra ett hinder för elevernas möjlighet att nå goda studieresultat i alla ämnen.

Miljöpartiet anser att det måste vara möjligt för en elev att lägga ned mer tid och få mer stöd i ett ämne där man ligger långt ifrån målen, än i ett ämne där man har mycket goda förutsättningar att nå ett bra studieresultat. Detta övervägande bör göras av eleven tillsammans med läraren, inte av regeringen.

En omfattande försöksverksamhet med utbildning utan timplan har pågått i 900 skolor i 79 kommuner sedan år 2000 och Timplanedelegationens delbetänkande (SOU 2004:35) visade att erfarenheterna från försöket var mycket positiva. Det var till och med så att genomsnittsbetyget i skolor som ingick i timplaneförsöket har ökat något mer än i skolor som inte deltagit i försöket. Det finns därför inget skäl till att ha kvar denna strikta reglering, utan det bör vara upp till skolorna att bestämma hur de vill fördela tiden. Det totala antalet garanterade undervisningstimmar som man enligt skollagen har rätt till ska finnas kvar.

6.1.2 Alternativa läroplaner

Miljöpartiet anser att det ska vara möjligt för alla skolor, fristående som kommunala, att arbeta med alternativ pedagogisk profil och arbeta efter en alternativ läroplan. Alla skolor ska arbeta efter innehållet i värdegrundsdelen i den nationella läroplanen, men det är viktigt att utrymme ges för stor pedagogisk mångfald i övrigt. Att vara tvungen att följa de nationella styrdokumentet fullt ut kan göra detta svårt. Därför anser vi att man efter prövning av Skolverket ska kunna få undantag från skyldigheten att fullt ut följa den nationella läroplanen och i stället arbeta efter en annan läroplan.

Att en skola kan få möjlighet att arbeta efter en alternativ läroplan betyder inte att det blir fritt att välja vilka styrdokument som helst. En kvalitetsgranskning av Skolverket bör ske för att pröva att den alternativa läroplanen i allt väsentligt motsvarar den nationella. På det sättet uppmuntras en mångfald inom svenskt skolväsende och en utveckling där nya metoder och alternativ pedagogik får frodas och utvecklas. Vi ser mycket kritiskt på regeringens attacker mot den pedagogiska mångfalden när man försvarar för fristående pedagogiska alternativ att arbeta efter sina pedagogiska metoder.

6.1.3 Alternativa kursplaner

I dag är de fristående skolorna fria att arbeta efter andra kursplaner än de nationellt fastställda. Det tycker vi ska gälla även fortsättningsvis. Vi vill också skapa en sådan möjlighet för de kommunala skolorna. Skolor med offentlig huvudman ska kunna ansöka hos Skolverket om att få arbeta efter egna kursplaner. Skolverket ska då pröva att dessa kursplaner till art och nivå väsentligen motsvarar de nationella.

6.1.4 Egna ämnen inom ramen för skolans val

Friskolorna har i dag på grundskolenivå möjlighet att inom 10 procent av tidsutrymmet (det som i timplanen kallas skolans val) ha egna ämnen med

lokala kursplaner och betygskriterier i stället för de ämnen som uttrycks i skollagen. Denna möjlighet ger ett viktigt utrymme för lokal profil och kreativitet. Det här är en frihet som Miljöpartiet också vill ge kommunala skolor. Detta var också ett förslag som fanns med i Skollagskommitténs betänkande. Dessa lokala ämnen ska vara likvärdiga andra ämnen och ingå i elevens betygsunderlag då man söker sig vidare. Det är viktigt eftersom det kan vara i just dessa profilämnen som eleven kämpat allra mest och lyckats särskilt bra. Samma regler ska då gälla för kommunala skolor som gäller för friskolor i dag, det vill säga att skolorna utarbetar kursplaner och betygskriterier som Skolverket sedan ska godkänna.

6.1.5 Undantag från skyldighet att sätta betyg

Fristående skolor får sätta betyg om de ansöker om det i samband med ansökan om att få starta sin verksamhet. De flesta skolor väljer att göra det, men vissa väljer aktivt att inte sätta betyg av olika anledningar. Det kan till exempel vara så att det strider mot den pedagogiska inriktning som man arbetar efter.

Miljöpartiet tycker att det är viktigt att även kommunala skolor kan profilera sig och arbeta efter olika pedagogiska metoder. Det ska till exempel vara fullt möjligt att anordna en Waldorffklass i en kommunal skola. Men så länge det inte finns någon möjlighet till undantag från betygssättning för de kommunala huvudmännen så är det inte möjligt.

Därför anser vi att skollagen bör ändras så att såväl skolor med offentlig som fristående huvudman ska kunna tillämpa ett annat bedömningssystem än betyg efter prövning av Skolverket.

6.1.6 Undantag från nationella prov

Den nuvarande regeringen har beslutat att införa obligatoriska nationella prov i årskurs 3 och göra de tidigare frivilliga nationella proven i årskurs 5 obligatoriska.

Tidigare har nationella prov enbart varit obligatoriska i årskurs 9, vilket är ett logiskt avstämningstillfälle eftersom eleverna då ska ha nått den kunskapsnivå som föreskrivs i kursplaner och läroplanen för grundskolan. Att nationella prov nu blir obligatoriska i årskurs 3 och 5 innebär att det finns en förväntning om att alla elever ska lära sig samma saker, samtidigt.

Den nya regeln skapar ett stort problem för Waldorffskolorna, som lägger upp undervisningen på ett annat sätt, enligt en av Skolverket godkänd kursplan. Den innebär att de lär sig saker delvis i en annan ordning än vad man gör i den offentliga skolan. Hittills har det inte varit några problem eftersom eleverna haft likvärdiga kunskaper som de som föreskrivs i de nationella styrdokumenterna när de gått ur årskurs 9.

Att alla skolor nu tvingas genomföra nationella prov i årskurs 3 och 5 innebär att skolor kan tvingas välja mellan att överge sin pedagogik och särart eller att eleverna testas på kunskaper som de inte alls har hunnit gå igenom. Miljöpartiet anser att båda dessa alternativ är olyckliga och vill därför att en möjlighet till att begära undantag från nationella prov införs. På samma sätt

Fel! Okänt namn på

som man efter prövning av Skolverket ska kunna tillämpa ett annat bedömningssystem än betyg ska det även vara möjligt att begära undantag från att delta i de nationella proven – detta under förutsättning att man tillämpar en av Skolverket godkänd alternativ kursplan som leder till likvärdiga resultat i årskurs 9 som i den offentliga skolans kursplan.

6.1.7 Flexibel skolstart

Dagens skolsystem utgår från att barn mognar och utvecklas i samma takt. Men så är det inte, barn mognar i olika takt och därför måste skolstarten vara mer individanpassad och flexibel. Vissa barn är mogna att börja med skolarbetet vid sex års ålder. Andra är kanske inte mogna förrän vid åtta års ålder och behöver mer tid att få leka av sig innan allvaret börjar och de kan koncentrera sig en längre stund. Det ska vara barnens utvecklingsnivå som är avgörande för när de ska börja skolan, inte den fysiska åldern. Därför bör det införas en möjlighet till skolstart vid olika åldrar, en mer individuellt anpassad skolstart. Redan i dag finns möjlighet att börja vid sex eller sju års ålder. Miljöpartiet anser att denna valfrihet bör utsträckas till åtta års ålder för att öka möjligheten till individanpassning. Vi tycker också att barn bör ha möjlighet att börja skolan vid både vår- och höstterminernas början.

6.1.8 Nätverk för goda exempel

Den borgerliga regeringen har beslutat att Myndigheten för skolutveckling (MSU) ska läggas ned. Det är ett ogenomtänkt och olyckligt beslut som Miljöpartiet har motsatt sig hela tiden. En del av verksamheten som bedrivits vid MSU ska överföras till Skolverket, enligt regeringen, men viktiga delar riskerar att falla bort. En sådan är det nätverksarbete som myndigheten skapat förutsättningar för och arbetet med att sprida goda exempel.

För att ett levande skolväsende som präglas av utveckling och pedagogisk mångfald ska vara möjligt måste goda exempel och lärdomar som enskilda skolor gjort kunna spridas till andra skolor. Det är en fråga om kvalitet. Det finns ingenting som säger att det måste vara en statlig myndighet som gör detta, men faktum är att MSU har arbetat med just detta och gjort det mycket bra. Regeringen anser att detta arbete ska upphöra. Miljöpartiet anser tvärtom att detta viktiga arbete måste fortleva och anser att riksdagen bör tillkännage detta för regeringen.

6.2 Friskolor

6.2.1 Möjligheten att fritt välja skola

I dagens friskoledebatt kan man lätt tappa det historiska perspektivet. Så sent som på 1980-talet hade barn och föräldrar ingen som helst valmöjlighet – den närmaste kommunala grundskolan var det enda alternativet för barnens skolgång. Barn som bodde i miljonprogramsområden var hänvisade till miljonprogramsområdenas skola. Barn som bodde i innerstaden gick i innerstads-

skolorna. Bostadssegregationen slog fullt ut igenom i barnens skolgång. Det fanns också privatskolor, även om de var mycket få. De kunde delas upp i två grupper, skolorna för de rika som kostade mycket och idealistskolorna (t.ex. waldorfskolor) som kostade mindre men ändå mycket och som finansierades av idealister och låga lärarlöner.

Miljöpartiet var pådrivande i friskole- och valfrihetsreformen som på 90-talet skapade en unik skolsituation i Sverige. Det blev fritt att välja vilken kommunal grundskola du ville i din kommun. I dag utnyttjar ofta upp till 30 procent av föräldrarna denna möjlighet. Privatskolorna blev friskolor och förbjöds ta ut avgifter från föräldrarna samtidigt som de fick samma finansiering som kommunala skolor och ställdes under Skolverkets kontroll. Alla friskolor öppnades för alla barn och föräldrar. Från att ha varit skoltjänstemännens och politikernas skolor blev de barnens och föräldrarnas. Om man är missnöjd med sin skola kan man i dag byta. Det var inte möjligt tidigare.

Friskolorna har vitaliserat det svenska skolväsendet. Många kommunala skolor har vittnat om att det nytänkande som friskolor i deras närhet kommit med har inspirerat även dem. Möjligheten för elever att välja skola har lett till att skolorna tvingats utveckla sig och förbättra sin verksamhet. Mångfalden inom svensk skola är här för att stanna, och Miljöpartiet värnar om den.

6.2.2 En ny överklagandemöjlighet ska införas för friskolor

Utgångspunkten för utbildningspolitiken är att utbildningen för alla barn och ungdomar ska vara likvärdig. De fristående skolorna utgör en del av det totala utbildningsutbudet och därmed en del av den nationella skolpolitiken. Tillsammans utgör de det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. För att garantera elevernas rätt till en likvärdig utbildning ska alla skolor, oavsett huvudman, ha likvärdiga ekonomiska villkor.

Miljöpartiet har länge ansett att lagen bör ändras så att det blir möjligt för fristående skolor att genom förvaltningsbesvär överklaga kommuners beslut om nivån på bidrag. Hittills har skolor enbart kunnat överklaga kommuners beslut om bidrag, inte nivåerna. Miljöpartiet tog därför initiativ till en uppgörelse med de borgerliga partierna 2006, vilket ledde till ett riksdagsbeslut i frågan. Trots att de borgerliga partierna nu har haft regeringsmakten under två år har de fortfarande inte hörsammat riksdagens tillkännagivande, vilket vi starkt kritiserar. Det är dags att verkställa riksdagens beslut.

6.3 Stärkta sanktionsmöjligheter för staten

Det svenska utbildningsväsendet är starkt styrt genom lagar och förordningar. Trots det förekommer missförhållanden på skolor runtom i landet. Miljöpartiet tror inte att en stark centralstyrning av skolan garanterar en bra skola. Tvärtom så är vi övertygade om att en större frihet för skolorna att utforma den egna verksamheten ger en bättre skola. För att varje elev ska få så bra möjligheter att utvecklas som möjligt så måste det finnas förutsättningar för att lägga upp undervisningen på olika sätt och skapa lösningar som fungerar.

Fel! Okänt namn på

Den ökade friheten för också med sig ett ökat ansvar för skolorna. Alla har rätt till en likvärdig utbildning och det är statens ansvar att se till att den rättigheten är verklighet för landets elever. Därför måste vi ha en stark och bra tillsyn av våra skolor. Det är viktigt att sanktionsinstrumenten är så lika som möjligt för alla skolor. Det ska inte vara stora skillnader i villkor beroende på vilken huvudman en skola har, utan kommunala och fristående skolor ska behandlas så lika som möjligt.

6.3.1 Möjlighet att stänga skolor med allvarliga problem

I dag finns inga reella sanktioner för Skolverket att tillgripa om en kommunal skola missköter sitt åtagande. Den enda möjligheten som finns är att regeringen kan gå in och tvångsförvalta en skola. Det har aldrig hänt, och kommer antagligen aldrig att hända, eftersom det innebär ett mycket stort ingrepp i det kommunala självstyret från statens sida.

Fristående skolor kan däremot tvingas stänga genom att Skolverket drar tillbaka tillståndet för skolan. Det kan anses vara motiverat om det förekommer grava problem på skolan, om det till exempel är så att elever på skolan får illa. Det tycker Miljöpartiet är rimligt. Men självklart måste samma sak gälla för elever som går i en kommunal skola som fungerar så dåligt att eleverna får illa. Miljöpartiet föreslår därför att Skolverket ska kunna besluta att stänga en skola om där förekommer grava missförhållanden.

Det är viktigt att poängtera att det bara ska vara aktuellt att stänga en skola, vare sig det är en kommunal eller fristående huvudman, om det är grava missförhållanden som råder. Att stänga en skola är en mycket allvarlig åtgärd, som får dramatiska konsekvenser för de elever som gått på skolan, som tvingas anpassa sig till en ny skola och ett nytt sammanhang.

6.3.2 Inför en vitesmöjlighet för Skolverket

Det finns ett behov av en sanktionsmöjlighet att tillgripa även då det inte är motiverat att stänga skolan. Det kan till exempel vara när Skolverket vid sin inspektion upprepade gånger påverkat brister i verksamheten utan att skolorna åtgärdat dessa brister. Miljöpartiet vill därför införa en möjlighet till vitesföreläggande för Skolverket. Det betyder att skolor som inte rättar till brister som framkommit vid inspektion ska kunna tvingas att betala böter. Möjligheten till vitesföreläggande ska naturligtvis gälla alla skolor, så väl kommunala som fristående.

För fristående skolor skulle införande av möjligheten till vitesföreläggande skapa bättre förutsättningar än de som råder i dag. Ett vitesföreläggande skulle innebära att det blir kännbart att inte vidta de åtgärder som Skolverket krävt, samtidigt som det skulle ge skolan ytterligare en chans att åtgärda problemen innan skolan stängs och eleverna står på gatan.

När det gäller de kommunala skolorna så innebär införandet av en vitesmöjlighet i praktiken att även misskötsel av kommunala skolor leder till konsekvenser för huvudmannen, till skillnad från hur det är i dag.

På initiativ av Miljöpartiet och de borgerliga partierna begärde riksdagen våren 2006 att regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag till ett

vitessystem för skolväsendet. Nu har de borgerliga partierna haft regeringsmakten i två år utan att ha gjort något åt frågan. Det är hög tid att regeringen återkommer med ett lagförslag.

6.3.3 Stoppa undervisningen under rättslig prövning av friskolor

De allra flesta skolor är bra skolor och friskolorna är inget undantag. Det finns dock de som missköter sig. När allvarliga missförhållanden förekommer kan Skolverket besluta om att dra in tillståndet för en friskola. När Skolverket har fattat ett sådant beslut har skolorna rätt att överklaga beslutet till domstol. I dag har dessa skolor efter överklagan automatiskt rätt att fortsätta att bedriva sin skolverksamhet tills ärendet slutgiltigt avgörs i rätten. Det kan enligt Miljöpartiet vara problematiskt om missförhållandena på skolan varit allvarliga och särskilt om det rör skolor som inte respekterar elevernas integritet och läroplanens värdegrund.

Miljöpartiet föreslår därför en förändrad ordning. Skolorna ska fortsatt självklart ha rätt att överklaga ett beslut om indraget tillstånd, men vi anser att det vid en överklagan först måste ske en rättslig prövning ifall skolan ska ha rätt att fortsätta att bedriva sin verksamhet under den tiden som överprövningen pågår. Man ska kunna fortsätta verksamheten ifall grunden till det indragna skoltillståndet till exempel rör formalia, bokföring eller frågan om timplanens tillämpning. Om grunden till det indragna tillståndet däremot ligger i att man inte följer läroplanens värdegrund eller att man kränker elevernas integritet och rättigheter så bör skolan inte ha rätt att fortsätta sin verksamhet under överklagandet.

7 Stärkta rättigheter för eleverna

Skolan är till för eleverna. Självklart ska de ha inflytande över den. Elevernas inflytande måste kunna ta sig i uttryck på olika sätt och det är viktigt att lärare och rektorer är lyhörda och stöttar eleverna att finna former för sitt engagemang. Allra viktigast är naturligtvis att den enskilde eleven möts och uppmärksammas som individ i klassrummet, men det är också viktigt att eleverna har möjlighet att påverka förhållanden utanför undervisningen.

Miljöpartiet anser att elevers rättigheter behöver stärkas. Det finns fortfarande sammanhang där elever förväntas acceptera förhållanden som ingen vuxen individ skulle finna sig i. Självklart är det skillnad mellan myndiga och omyndiga medborgare, men det finns en hel del oskäligen skillnader som vittnar om en attityd gentemot unga som Miljöpartiet inte ställer upp på.

7.1 Elever ska ha rätt att överklaga åtgärdsprogram

Elever som har svårigheter i skolarbetet har rätt att få extra stöd i skolan. Enligt skollagen ska en elev ges stödundervisning om det kan befaras att

Fel! Okänt namn på

eleven inte kommer att nå de mål som ska ha uppnåtts vid slutet av det femte och det nionde skolåret. Ibland behöver ett särskilt åtgärdsprogram utformas. Detta utformas av skolpersonalen i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare.

Åtgärdsprogrammen utgör viktiga verktyg för det pedagogiska arbetet i skolan. De fungerar som uppföljnings- och utvärderingsinstrument och skapar pedagogiska diskussioner. Åtgärdsprogrammen bidrar också till att tydliggöra ansvarsfördelningen i arbetet med barnen, både i relationen mellan hem och skola och mellan olika befattningshavare inom och utom skolan.

En undersökning som Skolverket genomförde 2003 indikerar att många som har rätt till åtgärdsprogram inte har fått något. Uppskattningsvis 25 procent av eleverna som fick särskilt stöd saknade åtgärdsprogram.⁷ I rapporten konstaterades också att en femtedel av de elever som bedömts vara i behov av särskilt stöd inte fick någon extra hjälp.

Under våren 2008 kom Skolverket ut med allmänna råd för arbete med åtgärdsprogram, för att försöka höja kvaliteten på programmen. Miljöpartiet tycker att det är bra men anser också att elevernas rättssäkerhet måste stärkas genom att möjlighet till överklagan av åtgärdsprogram införs. Eleverna har enligt lag rätt att få kvalitativt extra stöd, men denna rätt berövas dem alltför ofta. För Miljöpartiet är det enormt viktigt att dessa elever får den hjälp de behöver. Den ständigt ökande skara elever som söker individuella programmet till gymnasiet är ett bevis för att detta inte har fungerat.

På initiativ av Miljöpartiet och de borgerliga partierna begärde riksdagen våren 2006 att regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag till hur en rättighet att överklaga åtgärdsprogrammet skulle kunna se ut. Trots att de borgerliga partierna sedan två år innehar regeringsmakten har ingenting hänt med frågan. Miljöpartiet anser att detta måste ändras nu.

7.2 Elever ska ha rätt att få betyg omprövade

Så länge dagens betygssystem finns kvar ska eleverna självklart ha rätt att få sina betyg omprövade. Betygssättning är myndighetsutövning och bör självklart liksom andra myndighetsbeslut kunna omprövas. Lärarfacken, Elevorganisationen och sammanslutningen Sveriges Kommuner och Landsting står enade i kravet om att betyg bör kunna överprövas, vilket också föreslogs i Skollagskommitténs betänkande. Det är en grundläggande fråga om elevernas rättssäkerhet. Därför anser Miljöpartiet att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som ger eleverna möjlighet att få sina betyg överklagade.

⁷ Skolverkets rapport Kartläggning av åtgärdsprogram och särskilt stöd i grundskolan (2003).

7.3 Elevers inflytande på skolan

Skolan har som uppgift att bidra till att fostra demokratiska individer med respekt för medmänniskor och deras olikheter. Ändå är det demokratiska inslaget i många skolor starkt begränsat. Elevers initiativkraft måste tas tillvara och stimuleras på ett bättre sätt. Skolorna är fulla av unga med vilja och kraft att förändra och förbättra. Vi måste förändra strukturerna i skolan så att denna kraft bejakas och främjas. Engagemang smittar.

För att förbättra förutsättningarna för ökad demokrati inom skolan anser Miljöpartiet att skollagen ska föreskriva att varje skola ska ha ett fungerande representativt forum för elevinflytande. Däremot bör lagen inte föreskriva exakt vilken form detta forum ska ta, utan det ska vara upp till varje skola. Det viktiga är att eleverna garanteras en möjlighet att göra sina röster hörda.

Det ska vara självklart att elever ges möjlighet till arbete med elevinflytande. Elever ska därför ha rätt att få extra stöd för att ta igen undervisning som de missat när de varit frånvarande för arbete med elevinflytande, skyddsombudsarbete, skoltidningsarbete eller liknande. Tyvärr är det inte så på alla skolor, och vi vill därför se en ändring i skollagen som garanterar detta. Elevernas möjligheter att arbeta med elevinflytande ska motsvara de som gäller på en arbetsplats.

Att arbeta med elevinflytande tar tid och kraft. Miljöpartiet anser att elever som tar ansvar för sin och andra elevers situation utför ett enormt viktigt arbete och att de därför bör uppmuntras. Därför anser Miljöpartiet att elever ska ha rätt att få ett intyg på att de har varit engagerade i sådan aktivitet.

8 En skola för alla

Skolan är en nyckelaktör i försvaret och utvecklingen av demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter. Skolan ska verka för jämlikhet oavsett kön, etnicitet, religion, funktionshinder eller sexuell läggning. Allas lika värde är en grundläggande demokratisk princip som ska ingå i skolans arbete med värdegrund. Detta arbete med jämlikhet måste genomsyra hela skolans verksamhet.

Skolan är en del av samhället och det strukturella förtryck som begränsar människor är lika närvarande i skolan som i världen utanför. Många elever upplever i dag att de utsätts för ett starkt tryck att leva upp till normer för hur man "ska" vara. En mängd föreställningar begränsar barns och ungdomars möjligheter att leva som fria individer med möjligheter att förverkliga sig själva och utveckla självförtroende och trygghetskänsla. Det är viktigt att skolornas värdegrundsarbete präglas av normkritiskt tänkande för att uppmärksamma elevernas situation.

Den lag om förbud om diskriminering och annan kränkande behandling som Miljöpartiet arbetade fram inom ramen för regeringssamarbetet förra mandatperioden har skapat en bättre grund för antidiskrimineringsarbetet. Den nya lagens krav på att varje skola ska upprätta likabehandlingsplaner är viktigt och har lett till ett mer aktivt och systematiskt arbete på skolorna.

Fel! Okänt namn på

Miljöpartiet anser att det är viktigt att lagens effekter utvärderas inom några år för att se om ytterligare åtgärder behöver vidtas på området.

8.1 Övergripande åtgärder

8.1.1 Läroböcker och diskriminering

Skolan ska förmedla en viss värdegrund till eleverna. Enligt läroplanen ska skolan lyfta fram människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta. Det är naturligtvis viktigt att de läromedel som används i skolan präglas av denna värdegrund. De är dock inte alltid fallet i de läroböcker som finns på marknaden.

Miljöpartiet tog inom ramen för regeringssamarbetet förra mandatperioden initiativ till en granskning av hur etnisk tillhörighet, funktionshinder, kön, religion och sexuell läggning framställs i ett antal läroböcker. Uppdraget gick till Skolverket som 2006 publicerade rapporten I enlighet med skolans värdegrund? Av rapporten följer att det finns allvarliga brister i vanligt förekommande läroböcker på marknaden.

Det är varje enskild skolas ansvar att se till att de läromedel man använder följer läroplanen. Som Skolverkets genomgång visar är detta en grannliga uppgift. I dag är det få läroböcker som kan anses få godkänt enligt alla parametrar. Skolverkets genomgång har varit mycket värdefull då den hjälpte till att uppmärksamma problematiken och resultaten har spridits väl bland dem som arbetar inom skolan, bland annat genom fackförbunden. Läroböcker är naturligtvis bara en sorts läromedel, men icke desto mindre ett viktigt och vanligt förekommande sådant.

Det är viktigt att man kommer tillrätta med dessa problem, vilket inte låter sig göras automatiskt, utan ständig uppmärksamhet och debatt behövs. Miljöpartiet anser därför att Skolverket bör få i uppdrag att kontinuerligt undersöka läroböcker som är vanliga i skolorna för att se hur väl innehållet passar med det antidiskrimineringsperspektiv som präglar läroplanens värdegrund. Detta i syfte att skapa bra underlag för lärarna på skolorna när de ska välja läroböcker och på så vis skapa incitament för läromedelsindustrin att förbättra kvaliteten på sina produkter.

8.1.2 Höjd kvalitet på sex- och samlevnadsundervisningen

Det är angeläget att främja sexuell hälsa bland ungdomar. Där har skolan en viktig uppgift. Tyvärr har studier gång på gång påvisat allvarliga brister i sex- och samlevnadsundervisningen i skolorna. Trots att frågan gång på gång tagits upp i riksdagen verkar ingen förbättring ske. Lärarna har inte tillräcklig kompetens i frågan och känner sig inte bekväma i undervisningen. Det är inte acceptabelt och lärarutbildningarna måste ta frågan på allvar. Fortbildning till redan yrkesverksamma lärare bör kunna ges inom ramen för lärarlyftet. Vi skulle aldrig acceptera okunniga lärare i matematik eller att religionsundervisningen ställdes in därför att skolan inte hade någon som kunde eller ville

undervisa, men när det gäller sex- och samlevnadsundervisning verkar det vara godkänt.

Frågor som rör sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck måste vara självklara frågor i sex- och samlevnadsundervisningen i skolan. Miljöpartiet anser att sex- och samlevnadsundervisningen också bör diskutera heteronormen och de stereotypa könsroller och som finns i samhället och ge den enskilde styrka att våga bryta normerna om de känns påtvingade. Vi anser att samlevnadsundervisningen måste bedrivas utifrån en medvetenhet om könsmaktsordningen och med syfte att bryta denna norm.

Miljöpartiet anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med tydliga förslag på åtgärder för hur skolans sex- och samlevnadsundervisning kan förbättras.

8.2 Jämställdhet

I dag begränsas individers möjligheter att utveckla sig själva och sin identitet av normer för hur man förväntas bete sig som pojke eller flicka. Miljöpartiet anser det vara av vikt att man inom skolan kontinuerligt för en diskussion om medvetna och omedvetna skillnader i förhållningssätt gentemot pojkar och flickor och vilka konsekvenser dessa skillnader får.

Ett stort problem i jämställdhetsarbetet är sexuella trakasserier, både på arbetsplatser och i skolan. Bästa sättet att arbeta emot detta är att ifrågasätta de rådande idealen, men också se till att unga tjejer kan vända sig någonstans om de kallas hora eller utsätts för sexuella trakasserier. Enligt lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling ska likabehandlingsplaner upprättas på varje skola, ett arbete som eleverna ska vara delaktiga i. I dessa planer måste strategier för hur man kommer tillrätta med sexuella trakasserier finnas med.

8.2.1 Ny satsning på genuspedagoger

Medvetenheten kring jämställdhetsfrågor har ökat under de senaste åren och på många skolor runtom i landet pågår ett bra och aktivt arbete för att främja jämställdhet. Tyvärr saknas det på många håll kunskap om hur man kan arbeta med jämställdhetsfrågor och integrera jämställdhetsarbetet i verksamheten. Lärares kompetens, förståelse och attityder är av avgörande betydelse för vilka attityder och beteenden som eleverna utvecklar. De bör fungera som föredömen och det är av stor vikt att deras undervisning och deras handlingar speglar en genuin förståelse för genusproblematiken. Miljöpartiet vill därför göra en ny satsning på genuspedagoger.

Genuspedagoger fungerar som en resurs för kommunens skolor och ett stöd till lärarna för att utveckla ett mer genusmedvetet arbetssätt. Miljöpartiet avsatte tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet år 2002 medel för att utbilda genuspedagoger. Målet var att det skulle finnas en genuspedagog i varje kommun. Satsningen var upplagd så att kommunen tog kostna-

Fel! Okänt namn på

der för vikarier medan staten tillhandahöll utbildningen, som alltså var gratis för kommunerna.

Målet var långt ifrån uppfyllt när satsningen löpte ut. Uppskattningsvis hälften av landets kommuner saknar genuspedagog. Miljöpartiet anser att jämställdhetsarbetet i skolan måste stärkas eftersom det på många håll saknas kunskap om hur man kan arbeta med jämställdhetsfrågor och integrera jämställdhetsarbetet i verksamheten.

Miljöpartiet vill nu göra en ny, bättre, satsning på genuspedagoger. Vi av-sätter i vår budgetmotion 20 miljoner kronor årligen i tre år för att möjliggöra utbildning av 600 genuspedagoger. I vårt förslag får kommunerna till skillnad från tidigare också ersättning för vikariekostnaderna, vilket betyder att även kommuner med en trång skolbudget kan få tillgång till genuspedagoger och den kunskap och kompetens som de bär med sig.

8.2.2 Bättre studieresultat för pojkar

En likvärdig skola, där alla får en möjlighet till kunskap och framsteg är en viktig ambition. Men det har allt tydligare framkommit de senaste åren att pojkar överlag gör sämre resultat i skolan än flickor. Det är inte acceptabelt att hälften av eleverna går igenom skoltiden med sämre resultat. Detta är i allra högsta grad en jämställdhetsfråga.

Pojkar har sämre resultat genom hela skolsystemet. Flickor har bättre betyg i samtliga ämnen med ett enda undantag: idrott och hälsa. Miljöpartiet har tidigare, bland annat i motionen 2005/06:Ub500 pekat ut detta problemområde som angeläget att komma till rätta med. Det gäller behovet av fördjupad kunskap, åtgärder för att komma till rätta med de olikheter som finns mellan könen i det svenska utbildningsväsendet och behovet av en översyn av de nationella styrdokumenterna för att bättre anpassa skolan efter både pojkar och flickor. Dessa ojämlika förhållanden måste analyseras noga och Miljöpartiet föreslår att en utredning tillsätts om detta. Den traditionella mansrollen måste utmanas och arbete mot könssegregering är viktigt i detta avseende.

8.2.3 Rekrytera män till lärarutbildningarna

Miljöpartiet anser att det är viktigt att personalen i skolan och förskolan består av både män och kvinnor, och vi ser det som ett stort problem att så få män söker sig till framför allt förskoleverksamhet. Därför vill vi att Skolverket ska få i uppdrag att undersöka möjligheter att förbättra denna situation. Man bör till exempel titta närmare på om det finns kommuner eller enskilda skolor och förskolor som har en jämnare könsfördelning bland lärarna, förskollärarna och barnskötarna och se om man kan identifiera några särskilda framgångsfaktorer samt sprida dessa goda exempel.

8.3 Tillgänglighet

Alla har samma rätt till kunskap. Självklart även elever med funktionshinder, men de löper ofta risken att diskrimineras. En typ av diskriminering består till

exempel av en sämre behandling av människor vilken har samband med deras funktionshinder. Ibland är det frågan om en tycka-synd-om-mentalitet, eller fördomar om vilka begränsningar ett funktionshinder kan föra med sig. Det behövs ett tydliggörande i dessa frågor i de jämlikhetsplaner som ska arbetas fram i varje skola.

En annan typ av diskriminering bygger på att samhället har byggt sina fysiska strukturer på ett otillgängligt sätt. Vi anser att skolans lokaler ska vara tillgängliga för alla. I synnerhet ska funktionshinder inte utgöra något hinder för elevers möjlighet till lärande eller lärares möjligheter att bedriva undervisning. Det är viktigt att dolda funktionshinder inte glöms bort i dessa sammanhang.

För att elever med utvecklingsstörning ska garanteras anpassad undervisning och tillgänglighet anser Miljöpartiet att rätten att välja att bli mottagen i särskola är viktig att behålla som alternativt skolval. Det är också viktigt att tillgången till läromedel blir bättre. Synskadade har till exempel ofta problem med att få sina läromedel i tid, något som man måste komma till rätta med.

Vi har i riksdagen instämt i återinförandet av specialskolorna eftersom de på ett positivt sätt bidrar till att öka dessa elevgruppers möjligheter till en bra skolgång. Specialskolorna fråntar på intet sätt elevernas hemkommuner skyldigheten att anpassa skolor till de funktionshinder som respektive elev har, men ibland kan eleverna och föräldrarna anse att det är viktigt att eleven får möjlighet att gemensamt med andra elever med liknande funktionshinder utvecklas och växa. Då behövs specialskolorna. Det viktiga är att eleven och dennes familj har en reell valmöjlighet.

Även elever som har funktionshinder ska ha möjlighet till arbetsplatsförlagd utbildning och studie- och yrkesvägledare ska ha kunskap om hur det är att leva med funktionshinder så att de kan ge kvalitativt stöd.

8.4 HBT

HBT-personer, det vill säga homosexuella, bisexuella och transpersoner, är mycket utsatta i vårt samhälle då de drabbas av diskriminering, trakasserier och hatbrott på grund av sin sexuella läggning. Miljöpartiet anser att detta är ett av de områden där behovet av förändring är som mest akut. Kunskapen om och toleransen inför HBT-personer är begränsad inom skolan i dag. Skolan präglas liksom resten av samhället av gamla trånga normer som få passar in i. Arbetet i skolan måste vara normkritiskt och präglas av både en vaksamhet och en medvetenhet om normativa föreställningar som hindrar människor och påverkar deras självkänsla i negativ riktning.

8.4.1 Riktlinjer för HBT-kompetens

Skolpersonalen står för en viktig del av skolungdomars vuxenkontakt och formar deras arbetsmiljö. Därför kan det inte accepteras att skolans personal uppträder diskriminerande eller fördomsfullt i bemötandet av eleverna. Miljöpartiet vill betona betydelsen av att personalen har HBT-kompetens. Med

Fel! Okänt namn på

kompetens på detta område menar vi att man undviker att reproducera heteronormativiteten, att sluta ta för givet att alla är heterosexuella. Miljöpartiet anser att Skolverket bör få i uppdrag att utarbeta riktlinjer för att säkerställa HBT-kompetens hos skolpersonalen. Riktlinjerna bör även innefatta hur skolorna kan arbeta för att tillförsäkra ett jämlikt klimat för unga HBT-personer på skolorna.

8.4.2 HBT i kursplanerna

Det är vanligt att frågor som rör HBT inte alls tas upp i undervisningen, inte ens i sex- och samlevnadsundervisningen. Ofta anlitar man frivilligorganisationer för att ta upp dessa frågor. Miljöpartiet anser att det är orimligt att elevens möjlighet att få saklig information om HBT-frågor ska vara beroende av om det finns frivilligorganisationer i närheten av skolan eller inte. Därför vill vi se att HBT-frågorna uttryckligen nämns i grundskolans kursplaner.

9 Hälsa och miljö

9.1 Hälsöfrämjande skola

Det finns ett klart samband mellan hälsa och lärande. Barn och ungdomar som mår bra har bättre förutsättningar att ta till sig kunskap. Delaktighet och möjlighet att påverka sin vardag i skolan stimulerar lusten att lära och självkänslan växer. Miljöpartiet anser att miljön i skolan ska främja en god hälsa.

En hälsöfrämjande skola arbetar för att främja den psykosociala och fysiska miljön för både barn och vuxna. Arbetet ska syfta till att människan själv eller gruppen av människor ska ha kontroll över sin situation. Hälsöfrämjande insatser kan göras på samhällsnivå, gruppnivå och individuell nivå.

En hälsöfrämjande skola präglas av ett holistiskt tänkande där skolhälsovården och elevvården utgör delar i ett bredare arbete med elevhälsa som handlar om lärande, skolklimat, relationer, delaktighet och inflytande. Självklart är skolhälsovårdens traditionella arbete med mer individriktad vård en viktig beståndsdel, men för skolans del betyder hälsöfrämjande arbete också att stödja barn och ungdomar så de kan stå emot de risker de utsätter sig för, och att skapa en god psykosocial och fysisk miljö för barn och vuxna i skolan.

En hälsöfrämjande skola arbetar framför allt främjande men också förebyggande, till exempel genom att förebygga skador med en trygg och säker miljö. Det hälsöfrämjande arbetet ska självklart bedrivas tillsammans med eleverna.

Tyvärr kan vi konstatera att tillgängligheten till skolhälsovård och annan psykosocial personal för eleverna inom skolan i dag inte är tillfredställande. Om skolan ska leva upp till visionerna och målsättningarna med en hälsöfrämjande skola och samtidigt uppfylla Socialstyrelsens riktlinjer för skolhälsovården, är en förbättrad tillgänglighet helt nödvändig.

9.1.1 Mobbing

Mobbing är ett allvarligt problem som gör skolan till en mardröm för alltför många elever. Det är helt oacceptabelt att många elever är rädda för att gå till skolan. Det vilar ett stort ansvar på rektorer, lärare och alla anställda i landets skolor att göra allt de kan för att se till att mobbing inte förekommer. De senaste åren har en hel del viktiga åtgärder vidtagits.

Miljöpartiet drev inom ramen för regeringssamarbetet under den förra mandatperioden igenom en helt ny lag rörande diskriminering och annan kränkande behandling i skolan och förskolan. I samband med detta inrättades också ett barn- och elevombud med uppgift att övervaka de delar av den nya lagen som rör kränkande behandling (mobbing). Barn- och elevombudet företräder också barn och elever i domstol.

Den nya lagen har funnits i två år och Barn- och elevombudet har funnits lika länge. Miljöpartiet anser att en utvärdering bör bli aktuell inom några år, så att vi får se hur situationen i skolorna förändrats och om ytterligare åtgärder mot mobbing behöver vidtas.

9.1.2 Skolmiljö

Miljön i skolan är ett stort problem. På alltför många håll är lokalerna smutsiga, slitna och ibland till och med möjliga. Ofta är ljudnivån för hög. En bra skolmiljö är en förutsättning för en bra skola. En god arbetsmiljö främjar elevernas hälsa, och trevliga och fräscha lokaler gör det roligare att gå till skolan. En lugn miljö gör det lättare att koncentrera sig. Trots att arbetsmiljölagen har omfattat skolan i snart 20 år är miljön i många skolor oacceptabel. Kommunerna måste prioritera arbetsmiljön. Även om det är kostsamt i ett kort perspektiv så är det långsiktigt lönsamt. Miljöpartiet vill se en skarpare tillämpning av arbetsmiljölagen och att Arbetsmiljöverket utökar sin inspektion av skolorna. Den borgerliga regeringen har valt att skära ner anslaget till Arbetsmiljöverket vilket har lett till att det har blivit tvunget att dra ner på sin inspektion. Det är inte acceptabelt och vittnar om att regeringen inte prioriterar barnens och elevernas arbetsmiljö. Miljöpartiet gör tvärtom och gör i höstens budgetmotion en satsning på Arbetsmiljöverket för att bland annat stärka arbetsmiljöarbetet på landets arbetsplatser och i landets skolor.

Vi vill också att regeringen ger Utbildningsvetenskapliga rådet, Rådet för Arkitektur, form och design samt Skolverket i uppdrag att ta fram riktlinjer för hur man fysiskt utformar en skola som främjar hälsa, inlärning och kreativitet.

Skolmiljön måste också vara anpassad till elevers olika förutsättningar och tillgänglig för alla elever. Mer om detta i avsnittet med rubriken tillgänglighet.

9.1.3 Utomhuspedagogik

Skolmiljön kan användas både i pedagogiskt och hälsofrämjande syfte. Ofta glöms utomhusmiljön bort när man talar om skolans miljö. Alla skolämnena

Fel! Okänt namn på

kan läras utomhus samtidigt som man på det sättet kan stärka elevernas relation till naturen.

Det behövs ett ändrat synsätt där vi inte låter undervisningen i skolan begränsas av skolbyggnadens fyra väggar. Lärandet är en aktiv och levande process, där individen själv kan skapa sin kunskap. Regelbunden utomhuserfarenhet i skiftande miljöer, årstider och sammanhang leder till bra kunskap. Det har de senaste åren funnits alltför många projekt där kommuner förnyat skolans utemiljöer, men fortfarande är skolans utemiljöer eftersatta, ofta med sterilt utformade ytor. Skolgårdar med mindre asfalt och mer grönska och spännande miljöer inbjuder till lek och rörelse. Så kallade pedagogiska utemiljöer kan vid genomtänkt planering användas i alla olika ämnen och ge lust och variation åt undervisningen.

Sveriges lantbruksuniversitet och Linköpings nationella centrum för utomhuspedagogik har varit drivande i att uppmärksamma skolans uterum som pedagogisk resurs. Forskare har studerat förskolors utemiljöer och jämfört ett stadsdagis med gård med ett ”ur-och-skurdagis”. Det visade sig att barnen på ur-och-skurdaghemmet hade lägre sjukfrånvaro, var starkare i kroppen, hade bättre balansförmåga och bättre koncentrationsförmåga.

I läroplanen för den obligatoriska skolan, förskoleklassen och fritidshemmen (Lpo 94) sägs att lek och skapande arbete har stor betydelse för att elever ska tillägna sig kunskaper. Vidare betonas där vikten av trygghet och trivsel i skolmiljön och betydelsen av elevernas delaktighet i miljön. Men tyvärr nämns skolans fysiska miljö inte så mycket och där det nämns är det större fokus på inomhusmiljön.

Det är viktigt att idéer och kunskap om utomhuspedagogik sprids till alla skolor och lärare. Skolverket bör hjälpa till att på olika sätt sprida information och kunskap om naturskolor och utomhuspedagogik till skolor och lärare i hela landet. Kunskap om utomhuspedagogik borde finnas i all lärarutbildning för att ge framtida lärare en beredskap för detta spännande arbetssätt som ger stor variation för eleverna.

9.2 En miljö- och klimatsmart skola

Läroplanens skrivning om att varje elev ”visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv” är för många lärare och elever i Sveriges skolor ett förhållningssätt som verkligen präglar utbildningen. Hållbar utveckling etablerar sig i allt högre grad som ett perspektiv i utbildningen. Det är mycket glädjande.

Hållbar utveckling handlar om att vi som lever nu ska undvika att skjuta över problem på kommande generationer och att hantera svårigheter på ett sätt så att inte andra någon annanstans drabbas av vårt agerande. Målet är att människor ska vara ansvarstagande, kritiskt reflekterande och problemlösare. Det är ett svårt men inte ouppnåeligt mål.

Det finns många goda exempel på arbetssätt som sprider sig som ringar på vattnet. Projekt såsom Världsnaturfondens modellskolor för hållbar utveckling och Håll Sverige Rents Grön Flagg, en miljöutmärkelse för skola och

förskola, främjar denna utveckling ytterligare. Myndigheten för skolutveckling har utvecklat ett stödmaterial om hållbar utveckling för skolor och understryker vikten av ett demokratiskt arbetssätt, kritiskt tänkande, ämnesövergripande samarbeten och en mångfald av pedagogiska metoder. Denna typ av initiativ är viktiga.

Samtidigt återstår mycket att göra för att skolan ska lyckas förmedla kunskap och skapa intresse och engagemang för naturen och miljön. Klimatpåverkan och miljöförstöring är frågor som engagerar många barn och unga, samtidigt finns risken att allvaret i frågorna leder till oro och en känsla av hopplöshet. Men insikten om att även något så allvarligt som klimathotet kan bemötas med kunskap gör det lättare att se möjligheterna. Skolan spelar en viktig roll i detta sammanhang. Dagens ungdomar måste rustas för att ta emot morgondagens globala miljöutmaningar.

Prorektor Harriet Axelsson vid Malmö Högskola har uttryckt detta på ett bra sätt: ”För att kunskap ska kunna bidra till hållbar utveckling räcker det idag inte med att samband klarläggs och förstås. Insikterna måste förädlas och omvandlas till ett handlande som bidrar till hållbar utveckling.”

9.2.1 Tillgång till kunskap och information för lärare och elever

För bara femton år sedan upplevdes inte klimatfrågan som en stor fråga. Verksamma lärare som gick lärarutbildningen för en tid sedan måste få fortbildning för att kunna hantera denna stora och komplicerade fråga i klassrummen. Ett antal frivilligorganisationer anordnar fortbildning på området, och det är viktigt att huvudmännen gör det möjligt för lärarna att ta del av utbildningen.

Lärarnas möjligheter att på egen hand öka sina kunskaper behöver också stärkas. Flera statliga myndigheter har fått skära ned på sitt informationsarbete om miljöfrågor för att det har klassificerats som opinionsbildning som inte ska få förekomma. Det drabbar inte bara lärarnas, utan även elevernas, möjligheter att få tillgång till kvalitativa underlag.

Klimatfrågan har en tendens att vara så viktig och intressant att andra miljöfrågor kan överskuggas. I själva verket hänger klimatfrågan samman med en lång rad andra miljöfrågor. Ekosystemen och den biologiska mångfalden är ett sådant område. På senare år har natur- och kulturdebattörer uppmärksammat att allmänbildningen om växter och djur brister. ArtDatabanken vid SLU driver kunskapsprojekt om Sveriges 50 000 arter av djur, växter och svampar. De skapar bra underlag som ger skolorna bättre möjligheter att arbeta med biologi. Inom ramen för projektet har flera lyckade lärarutbildningar och elevmaterial tagits fram. Ökade resurser för att koppla samman det svenska artprojektet med skolan behöver tillföras framöver.

9.2.2 Hållbar utveckling i kursplanerna

Hållbar utveckling är ämnesövergripande och för att tydliggöra vikten av frågorna vill Miljöpartiet att samtliga kursplaner i grundskolan ses över med utgångspunkt från att hållbar utveckling ska vara ett genomgående perspektiv

Fel! Okänt namn på

i utbildningen. Det kan finnas anledning att stärka perspektivet för att säkerställa kunskapsnivån på området.

9.2.3 Hållbar skola i praktiken

Teori och praktik borde hänga samman i skolans värld. Om eleverna på lektionen exempelvis lär sig vad som är bra att äta för miljöns och klimatets skull och sedan serveras mat som inte på något sätt anpassats till detta, så hänger inte teori och praktik ihop. Eller om de gör en undersökning som visar att kollektivtrafik, cykling och gång är bra för såväl hälsa som klimat, men blir skjutsade till skolan i bil.

Inläringen förbättras när teori och praktik hänger ihop. Att arbeta med att göra ”sin” skola mer miljö- och klimatanpassad är därför något som måste hänga samman med att utveckla ämnen, läroplaner och lärarnas pedagogiska förmåga. De skolor som certifierar sig enligt Grön Flagg, eller ingår i andra liknande projekt, har ett aktivt arbetssätt för att motverka dessa krockar mellan teori och praktik. Dessa bör främjas.

Trafiken kring landets skolor är ett hot mot elevernas säkerhet och ett problem för miljön. På många håll behövs en översyn av den lokala planeringen kring varje skola. Det är alltför vanligt att man med bil kan komma nästan ända fram till skolporten. Ett nationellt projekt bör initieras för att ta fram kunskap och idéer kring hur skolvägarna kan säkras och biltrafiken till och från skolor minskas. Vi tänker oss att Vägverket, Skolverket, Naturvårdsverket och Sveriges Kommuner och Landsting gemensamt utformar projektet som på lokal nivå bör involvera relevanta aktörer som representanter för kommunen, skolor, kollektivtrafik, polis och så klart barn och föräldrar. Barn och ungdomar måste kunna cykla trafiksäkert till skolan i större utsträckning än i dag och det behövs alternativ som gör skolskjutsandet med bil till ett undantag i stället för en regel.

Stockholm den 5 oktober 2008

Maria Wetterstrand (mp)

Peter Eriksson (mp)

Max Andersson (mp)

Esabelle Dingizian (mp)

Gunvor G Ericson (mp)

Mikael Johansson (mp)

Helena Leander (mp)

Thomas Nihlén (mp)

Peter Rådberg (mp)

Christopher Ödmann (mp)

Mats Pertoft (mp)

Bodil Ceballos (mp)

Tina Ehn (mp)

Ulf Holm (mp)

Mehmet Kaplan (mp)

Jan Lindholm (mp)

Lage Rahm (mp)

Mikaela Valtersson (mp)